

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

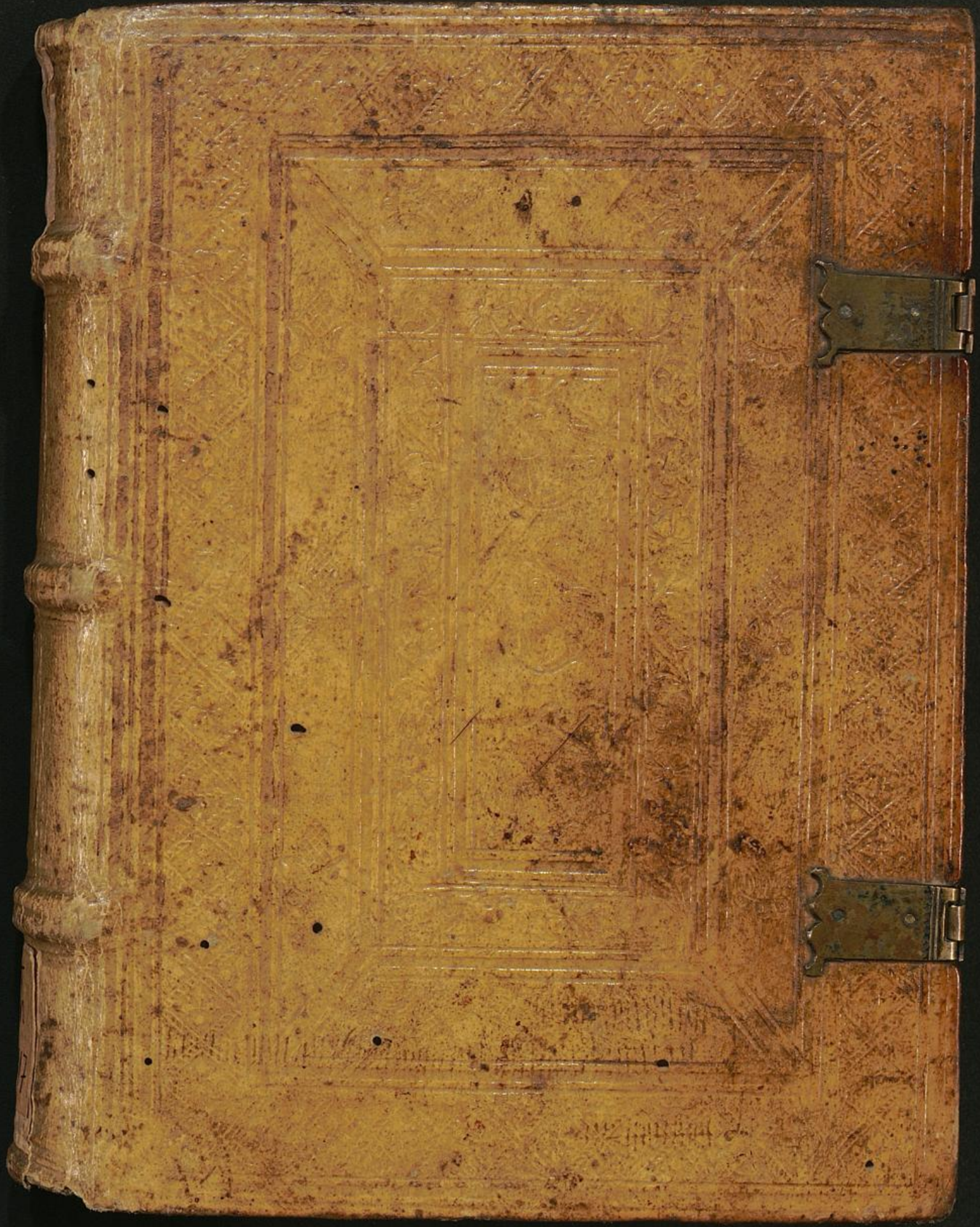
Sermo de Penitentia P. Martini Luther Augustiniani Vuittenberge[n]sis

Luther, Martin

Lipsiæ, 1519

VD16 L 6014

urn:nbn:de:hbz:466:1-33389

Th. 6117.

1

27 II
13

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ERZBISCHÖFL
AKADEMISCHE
BIBLIOTHEK
LEOSTR. 21
PADERBORN

Sermo de Pe-
nitentia P. Martini Lu-
ther Augustiniani
Wittenbergensis.

*Missæ sunt Maria
et Salena*

videtur pœnitentia

E indulgētis saepe locut⁹ sum uobis, donec id me ruerim/ut heretic⁹ accuser. Ut aut̄ rem ip̄am tenetis, possitisq; uos ip̄i cū illis p̄ferre, ecce p̄cedam iuxta eorū sententiā, nisi ubi loc⁹ fuerit mea interse- rēdi. Igit̄ eorū sententiā, Pœnitentiā diuidit̄ in tres partes, quæ sūt. Cōtritiō, Cōfessio, Satisfactiō. PRI-

MA, Cōtritiō (sic em̄ cœpit uocari uera pœnitentiā interior) duplici uia paraf. Priō, per discussionē/ collectionē/ detestationē peccatorū, q̄ q̄s (ut dicūt) recogitat annos suos in amaritudinē anix̄ suæ. ponderādo p̄tōrū grauitatē, damnū, fœditatē, multitudinē, deidē, amissionē æternæ britudinis, ac æternæ damnatiōis acquisitionē, & alia, quæ p̄nt tristitiā & dolorē excitare. Hæc aut̄ cōtritiō facit hypocritā, immo magis p̄tōrē, q̄ solū timore p̄cepti, & dolore damni id facit. Et tales oēs indigne absoluūtur & cōcantur, Et si libere deberent (remoto p̄cepto, & minis pœnæ) confiteri, certe dicerēt, sibi non displicere eā uitā p̄teritā, quā sic cogunt̄ displicere cōfiteri. immo, quo magis timore pœnæ, & dolore damni sic cōterunt̄, eo magis peccāt & afficiunt̄ suis p̄tīs, quæ coguntur nō aut̄ uolunt̄/odisse. Siquidē lex & cognitio peccati/magis abū- dare facit p̄tīm. ut Ap̄tus ait ad Roma. v. Et hæc est illa cōtritiō, quā ip̄i uocāt, extra charitatē, non meritoriā. Alii uocāt attritionē proxime disponentē ad cōtritionē (Sic em̄ ip̄i opinant̄) quā opinionē errore ego iudico. ¶ Secūdo paraf per intuitū & contēplationē sp̄tiosissimæ iustitiæ, q̄ q̄s i pulchritudine & specie iustitiæ meditatus/in eam ardescit/ & rapit̄, incipitq; cum Solomone fieri amator sapiētix, cuius pulchritudinem uiderat. Hæc facit uere pœnitentē/ quia amore iustitiæ id facit, & hi sunt digni absolute. exēpli gr̄a. Si uis pœnitere de luxuria, nō incipias numerare uitia, fœditates, damna eius. Nā hæc nō diu tibi durabūt, quū sit uiolēta cōtritiō ex ui p̄cepti facta : sed intēde in sp̄m castitatis, atque ad cōmoda ei⁹ pulcherrīa, ut ipsa tibi intime placeat, sic de om̄ibus aliis uirtutib⁹. Sed hic reḡla talis notāda est, q̄ intuit⁹ uirtutū fit dupliciter. Abstractiue seu per se, & sic carnalē hoīem parū mouēt, quo mō tradit̄ per uerbū p̄dicatiōis, sic em̄ nō nisi speculatiue ui def. Cōcretiue siue per aliud, hoc est (exēpli gr̄a) ut intuearis

hoies, q tali uirtute lucet, quoz oim speculū primū est Chrus, de
inde sancti in celo. uerū rudē & incipientē/ maxie mouent exem-
pla pſentia & sui seculi. Ideo uirginitatē in uirginib⁹ & innocētib⁹
pueris intuerē, usq; dū gemas a facie pulchritudinis ei⁹. Sic casti-
tate/charitate/patientiā/reliquasq; oēs. Sic em̄ B. Anselmus do-
cet ascendere ad amorē dei ex amore hois boni. Sic B. Augustin⁹
suā cōtritiōnē hausit ex intuitu illoꝝ, quos ex Pontiano audiuit.
& ipse cōfiteſ eccliam sibi ostēdisse plenis manibus exēpla uirginū
& cōtinentiū, & sic odore illo optio allectū. Sic & Apſus se esse bo-
num odore, aliis in uitā, aliis in mortē. Signū est em̄ ueræ pōitio-
nis, si inspecto hoie casto/humili/benigno/suspites ex corde, quia
nō es talis. Sic & ecclia orat, ut deus nos per exēpla sctōrū suoz re-
stauret. Et B. Augustin⁹ li. viii. cōfess. Psal. cxix, sic exponit. Sagit-
tæ porētis acutæ cū carbonib⁹ uastatorib⁹. sagittas interpretās ue-
ba uirtutes p̄dicantia/ ad abstractiuā cognitionē. & carbones uas-
tatores/ exēpla sanctorū uastatia oēm linguam dolosam, immo
malā cupiditatē. Sic admirabili sapientia dei fit, ut nullus sibi be-
ne uiuat. Et sapius fit, ut boni aliis profint/ dum nesciunt, immo
fere semper nesciūt, q dū incedūt simpliciter, alii eoz uerbis & ui-
ta mouent miro affectu. Deniq; & pueri infantes uita nobis uiuūt/
ut nobis innocētia spēm suauissime cōmendent, atq; ad pōnitē-
tiam p̄uocent. Sūt em̄ uiua monitoria. Nō est itaq; q queruleris
tibi deesse uirtutū exēpla uiua. pueros intēde, sicut Chrus docuit/
exhibēs paruulū discipulis suis. Hæc est pōnitētia iucūda/ uera. sta-
bilis/ & ex spū nata. Ratio oim p̄dictorum est. Impossibile est, ut
odias aliqd uero odio & perfecto, cui⁹ cōtrariū nō pri⁹ dilexeris,
Amor semper est prior odio, & odiū natura & spōte fluit ex amo-
re. & sic nascit̄ zelus, q est irar⁹ amor. i. odiū mali propter bonū
sic odiū peccati & detestatio uitæ p̄eritæ/ nulla cura/ nullo labo-
re q̄sita/ ueniūt sua spōte. Alioq; peruersissim⁹ ordie/ & nunq; p̄fu-
turo studio quærit̄ amor iustitiæ/ per odiū p̄ti, immo machina
desperatiōis & deiiciēdi ani est talis peruersitas. Pōnitētia em̄ de-
bet eē dulcis, & ex dulcedine in irā descēdere/ ad odiū p̄ti. Amor
em̄ est uicūlū perpetuū, q̄a uolūtariū. Odiū tēporale, q̄a uiolentū,
Igit̄ persuade homi/ primū, ut diligat iusticiā / & sine magisterio
tuo cōteret̄ de p̄tō, diligat Chrm, & statim sui p̄digus odiet seip-
sum. Sic Psal. xliiii. Dilexisti iusticiā & odisti iniquitatē, pri⁹ inquit
dilexisti iusticiam, & sic odisti iniquitatē &c.

*In modo ob
a p̄tō*

una p̄tō

et c.

pōnitētia em̄

¶ Corollarium.

¶ Plus tibi discutiendū est p̄fessuro, quātū diligas iusticiā, q̄ quā-
tū odias p̄ctū. multoq; maiore, immo solo hoc labore tibi cogi-
tandū est, quō futurā uitā agas bonā, q̄ quō deferas aut odias p̄-
teritā malā. Verissimū est enī puerbiū, & oī doctria de cōtritiōib⁹
hucusq; data p̄stantius. Quo dicis teu. Nymmer thun, die hochste
pus. Optia p̄nitentia noua uita. Sicut & Ap̄tus sonat ad Gala. vi.
In Ch̄so, neq; circūcisio, neq; p̄putiū aliqd̄ ualet, sed noua creatur
ra. Proinde p̄fessur⁹, id potissimū, & añ oia tecū cogita, qd̄ faceres,
si nō esset p̄ceptū cōfiteri, si nulla esset q̄dragesima, si nulli p̄fiterē-
tur, si null⁹ esset pudor, sed ois oīm plenaq; libertas, An etiam sic
uelles cōfiteri, cōteri, p̄nitere t̄ q̄ si te nō ita iuenies, iā scito te nō
ex amore iusticiā, s̄ p̄luetudie & t̄iore p̄cepti p̄nitere, atq; malle
sequi turbā, si oibus liceret nō p̄nitere. Si aut̄ uelles (etiā si null⁹
p̄niteret, cōfiteret, cōteret, atq; adeo, si totus mūdus aliter age-
ret) nec p̄cepti habita rōne, p̄nitere, sed amore nouæ uitæ, & me-
lioris, iā uere p̄nites. Ecce hoc est qd̄ illi solēt dicere, q̄ cōtritiō i
charitate facta, facit remitti p̄ctā. Qd̄ uerbū nescio, si oēs intelli-
gūt, qui tam frequēter ip̄m in ore uersant, hoc scio, obscurissimū
esse, nec a me aliqū intellectu. Hic uero iuenies (si nō uis mer-
riri) te nō esse talē, sed poti⁹ uelles, ut prior uita liceret, q̄a sentis te
om̄ino adhuc inclinari ad uitā priorē. Sic & B. Augusti. p̄fiter̄ in cō-
tritiōe sua, se fuisse sollicitatū de uita p̄terita, immo si recte perpē-
das hęc dicta, facile dices, nullū hoīem esse i mūdo, q̄ hęc cōtriti-
onē habeat, uel saltem paucissimos. Et de me ip̄o cōfiteor similia
oīno. Et si uere ac libere uelis cōfiteri, remoto deo, p̄cepto, p̄na,
gaudio, scio dices. Si null⁹ esset de⁹, null⁹ infernus, certe uix p̄ni-
terē, Scio inq̄ talē eē tuā cogitationē, q̄tūlibet foris p̄tritiōne ostē-
das. Quid ergo hic faciemus t̄ Oportet nō esse tales, & nō possum⁹
esse tales, oēs ergo dānabimur t̄ Absit. Sed respōdeam⁹. Oportet
ut cognito te tali, nō neges te talē. Sed in angulū uadas, & iuxta cō-
filiū Christi, in abscondito ores patrē tuū in cœlis, dicens sine ficti-
one. Ecce optime deus, p̄nitendū mihi p̄cipis, sed talis sum ego
miser, q̄ sentio me nolle, neq; posse. q̄re tuis p̄stratus pedib⁹ oro
misericiordiā & gr̄am, fac p̄nitentē, quē iubes p̄nitere. Et sic cū
B. Augusti. ores. Dñe da qd̄ iubes, & iube qd̄ uis. Et cum Eccl̄ia, &
cor p̄nitēs tribue. Hęc inq̄ oīo & agnitio atq; cōfessio imp̄ni-
tentia tua (si ficta nō fuerit) eo ip̄o faciet, ut deus te p̄nitentem

Confessio qd̄ facies

notaberit

uerū reputet, & licet m̄tū adhuc sentias te ad malū inclinatū, nōll
timere. Hęc cōfessio & oratio faciet, ut Ch̄rus suppleat de suo, qđ
deest de tuo. Atq; ut hęc orōne facias, nō te retrahat indignitas &
Impuritas tua, accede cōfidēter. Quia, si nō ante uis orare deū (ut
m̄tū stultissime agunt) q̄ fueris mūdus, nunq̄ orabis. Et crede fir-
miter. Qui dedit tibi hanc tui cognitionē p̄tī, te nō rogante, da-
bit etiā grām oranti. immo ideo dedit cognitionē p̄tī & iusticiā,
ut rogares grām. Sic B. Augusti. cū Ap̄lo dicit per legem cognitio
p̄tī, ut grā donetur & impetretur. Accipe sile. Gentiles olim idola
sua rogabant, & fiebat qđ petebatur. Er avarus confidit in diuiti-
as suas, & sit sicut uult, quāto magis ille uer⁹ & bon⁹ deus, non si-
nit se frustra rogari, & in se confidi. ¶ Corol. I.
¶ Contritio uera, non est ex nobis, sed ex grā dei. ideo desperan-
dum de nobis, & ad misericordiam eius confugiendum.

¶ Corollarium. II.

¶ Contritio incipit in p̄nitente, sed non cessat per totam uitā
usq; ad mortē, & nō (ut multi putant) durat per horā confessio-
nis dūtaxat. Ecce sic habes, quō intelligas quod dicunt, oportere
p̄nitere in charitate, & cū bono p̄posito, quantū deus auxilium
gratiā dederit. Nullus debet sacerdoti respondere, se esse contri-
tum, nec sacerdos requirere, nisi q̄ potest dicere. Nescio an sim cō-
tritus. Rogo tamē dominū atq; confido, me sua gratia contritū,
& quotidie magis conterendū. Hęc de prima parte.
SECUNDA pars, est p̄fessio sacramentalis, & hic duo sunt notāda.
Primū, ut nullo mō p̄sumas cōfiteri p̄tā uenialia, sed nec oīa mor-
talia, quia impossibile est, ut oīa mortalia cognoscas. Ad impos-
sibile aut nemo obligatur. Vñ in primitiua ecclia solū manifesta
mortalia cōfitebant, ut patet. i. Cori. v. Si qs inter uos est fornicā-
tor, aut auar⁹, aut idolatra, aut maledicus, aut ebriofus, aut rapax
cū huiuscemōi nec cibū sumit. Et illd̄ Gala. v. Manifesta sūt ope-
ra carnis &c. unde multi cōfitent, in quinq; sensibus, septē domis,
septem sacramentis, octo beatitudinibus, & aliis multis distincti-
onibus peccatorū, uelut id curantes, ut nullū peccatū nō confite-
antur, quū tñ inter ea q̄q; nullū, uel uix ueniale sit peccatū, & fati-
gāt frustra sacerdotē, perdūtq; tps, ac aliis sunt impedimēto. Ideo
duplici sis cōfiteđi mō instruat⁹. Vno, quo sacerdoti oīa mani-
feste mortalia cōfitearis, q̄q; difficile sit discerni mortalia a uenia-
lib⁹, nisi sint ī corpore māifesto, aut euidēti p̄sensu cordis, ut male

Nota erroris

Nota fine

Nota erroris

Nota erroris

per rōp̄tationē

dictio fureū / homicidiū / luxuria / detractio / ira / amaritudo &c.
Alio, quo deo cōfitearis reliq̄ oīa. immo, cū B. Job dicas, uerebar
oīa opera mea, sciēs qm̄ nō parcis delinquēti. Et Psal. xviii. Delicta
qs̄ intelligit, ab occultis meis mūda me dñe. Nam nulla sunt ope-
ra nra etiā bona, quin sint p̄tā damnabilia, si de⁹ in iudiciū intret
nobiscū. Sic dicit Psal. cxliiii. Nō intres in iudiciū cum seruo tuo,
qa nō iustificabis ī cōspectu tuo oīs uiuēs. Itē Oīs hō mēdax &c. so-
la uero ista cōfessioe hūili & oratioe nobis ignoscūtur & fiūt meri-
toria. Vñ & iussit nobis ut oremus, Dimitte nobis debita nostra,
Quocirca, dū uolum⁹ oīa pure confiteri, nihil aliud facimus, q̄
qd̄ misericordiae dei nihil uolum⁹ relinq̄re ignoscēdū, nec cōfide-
re in eū, sed ī p̄fessionē nram capim⁹. ac per hoc uolum⁹ securi eē,
nec iudiciū ei⁹ tēre, quū tū ei sit bñplacitū super timētes eū, & ī eis
q̄ sperāt super misericordiam ei⁹. Hac ideo dixi, ut sitis p̄moniti atq; p̄-
muniti in hora mortis, ubi diabol⁹ nō solū mortalia occulta op-
ponet & magnificabit, sed ex uenialib⁹, immo ex bōis operib⁹ fa-
ciet nō nisi horrenda p̄tā, & totā uitā perditissimā ac damnabilē
ostēdet, ut scias qd̄ facias, scz ne tūc dicas. Heu, utinā essem con-
fessus, aut tps̄ habere cōfiteandi, ne forte desperes qd̄ ip̄e cupit, sed
confide & dicas. Scio, q̄ oīs uita mea est dānabilis si iudicetur. sed
dñs iussit, nō in mea uita, sed ī sua misericordia cōfidere sicut ait,
Confide fili, remittūtur tibi peccata tua. Psal. lxxii. Qm̄ melior est
misericordia tua super uitas. Sic enī B. Bern. Quū aliqū mori se cre-
deret perdidit (inqt) tēp⁹ meū, quia perdidit uixi, nec habeo, nisi q̄
cor cōtritū, & humiliatū deus non despiciet. Sic sic timor iudici
humiliabit te, sed spes misericordiae exaltabit humiliatum.
Secūdū, uide/ne ullo mō te cōfidas absolui p̄pter tuā cōtritionē.
Sic enī super te, & tua opera cōfides. i. pessime p̄sumes, sed prop-
ter uerbū Christi, qui dixit Petro. Quod cūq; solueris super terrā,
solutū erit & in caelis. Hic inq̄ cōfide, si sacerdotis obtinueris so-
lutionē, & crede fortiter te absolutū / & absolutus uere eris. qa ille
non mentitur quicquid sit de tua contritione. Nam si non crede-
res sententiæ pronuntiatæ super te a deo, qui mentiri nō potest,
ac sic te ueracē & ip̄m mendacē faceres. Nam sententia illa debet
esse rata & certa. ideo mlto magis tibi hic uidendū, quō nihil hu-
ic fidei desit, q̄ cæteris operibus. immo, esto per impossibile, q̄ cō-
fessus nō sit cōtrit⁹, aut sacerdos nō serio, sed ioco absoluat, Si tū
credat sese absolutū, uerissime est absolut⁹. Tāta res est fides, & tā

*non p̄uero p̄fici
facit. s. subre
ca sua p̄p̄t. m̄p̄
s. c. r. p̄p̄t.*

Nota

potēs uerbū Ch̄i. Damnabunt itaq; qui nolūt cōfidere sese abso-
lutos/ donec certi sint/ se satis cōtritos. Et super harenā/nō super
petrā uolunt domū cōscientiæ suæ ædificare. sic legi in ecclesiasti-
ca historia. q̄ B, Athanasius ludens cū pueris baptizauit eos, sicut
uiderat fieri a sacerdotibus, & baptizatos iudicauit B, Alexander
episcopus. Itē quidā Mim⁹ illudēs/baptizari uoluit ad placendum
imperatori, & inter ludendū uiso angelo cū libro, credidit, & eo
ipso ludicro baptismo uere est baptizat⁹. Quare plus est a cōfite-
re requirendū: an credat sese absolui, q̄ an sit uere contritus, sicut
Ch̄us a cæcis quæsiuit. Creditis me posse uobis hoc facere? Et me-
rito, q̄a cōtritio nunq̄ est uera satis, q̄ si esset uera/nō est tū certa,
& si esset certa, nō tamē esset satis. Fides autē & uerbū Ch̄i, sunt ue-
rissima/certissima/sufficiētissima. ¶ Ruit ergo hic error illoꝝ qui
dicūt, q̄ sacramenta nouæ legis sic sunt efficacia gratiæ signa, q̄ si
quis etiā nō sit cōtritus, sed attritus, mō non ponat obicē actualis
peccati uel ppositi mali, gr̄am cōsequatur. Ego autem dico tibi,
q̄ si etiā cōtritus accesseris, & non credideris in absolutionē, sunt
tibi sacramēta in mortem & damnationē. Fides em̄ necessaria est,
quāto minus attritio, uel non positio obicis sufficit. Deniq; talis
nullus est in mundo, q̄ nō ponat obicē, nisi solus is/q̄ credit. Cum
sola fides iustificet, & accedentē ad deū oporteat credere. Verissi-
mū est em̄ dictū illud cōe, nō sacramētū, sed fides sacramēti iustifi-
cat. Et B, August. Abluit sacramētū/ nō q̄a fit/ sed q̄a credit. Qd̄
si sacramētū nō iustificat/ sed fides sacramēti, quāto minus cōtri-
tio/ aut nō positio obicis iustificat, sed fides &c. At hic tū quæstio
resurget. Quomodo ergo differunt sacramenta ue. & no. legis,
si hæc æque non dant gratiam sicut illa? Hæc ad aliud pertinent
temp⁹. Satis sit, q̄ sacramenta nouæ legis sunt efficacia signa gr̄æ,
si credis, & non amplius.

¶ Hæc de secunda parte.

TERTIA, est Satisfactio, de qua quidē nihil legitur in scripturis.
Dicunt tū eam duobus modis fieri. Vno mō per impletionem
operū/ quæ sunt elemosinæ/ ieiunia/ oratiōes. Alio mō per indul-
gentias. Sed de his habetis uulgare sermonem nuper impressum,
ideo ad præsens omitto, legite ibidem.

¶ Lipsiæ, ex officina Melchioris Lottheri,
Anno domini Millefimo quingen-
tesimo decimonono.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Ein Sermon von der Bereyhung der Seelen

6117

Th
6117